

Πάμπλο Νερούντα: ... Για τις φωτισμένες λέξεις

Εισαγωγή από Μερόπη Τσιμίλλη

Έχουμε σήμερα τη χαρά να είναι μαζί μας ο Ρικάρντο Λόπεζ, τον οποίο καλωσορίζουμε και θερμά ευχαριστούμε που ανταποκρίθηκε στην πρόσκλησή μας. Ο Ρικάρντο θα μας μιλήσει για τον μεγάλο Πάμπλο Νερούντα, τον **ποιητή των ανθρώπων** – όπως έχει αποκληθεί. Τον ποιητή που λάτρευε τη χώρα του, όντας ταυτόχρονα οικουμενικός, που υμνεί τη ζωή, τα αισθήματα, τον έρωτα, τη φύση, το όνειρο της ελευθερίας, όλα σε μια ακατάλυτη σύζευξη μεταξύ τους. Σύζευξη και με οργή για την καταπίεση, και με πίστη στους κοινωνικούς αγώνες και μια απέραντη αισιοδοξία για ένα δίκαιο κόσμο, έναν ελεύθερο κόσμο. Που έλεγε πως «*Μπορείς να κόψεις όλα τα λουλούδια, αλλά δεν μπορείς να εμποδίσεις την Άνοιξη να 'ρθει*». Που έλεγε πως «*Ποίηση και πάλη των τάξεων είναι οι στίχοι μου*».

Ο τίτλος της παρουσίασης του Ρικάρντο είναι «**Πάμπλο Νερούντα:... Για τις φωτισμένες λέξεις**». Τις λέξεις που τίμησε ο Νερούντα, και ύμνησε γράφοντας:

«Είναι οι λέξεις αυτές που τραγουδούν, αυτές που ανεβαίνουν και κατεβαίνουν... Αγαπώ τόσο τις λέξεις... Τις ανέλπιστες... Λαμπυρίζουν σαν χρωματιστά πετράδια, πηδούν σαν ασημόψαρα, είναι αφρός, κλωστή, μέταλλο, σταγόνες πρωινής δροσιάς... Όλα βρίσκονται στη λέξη».

Λέξεις φωτισμένες αλλά και ανυποχώρητα οργισμένες και σκληρές. «**Σκληρή η αλήθεια, σαν αλέτρι**» θα γράψει στο ποίημά του «Ξεσηκωμένη Αμερική» στο Κάντο Χενεράλ.

Χαρακτηριστικό και το κύκνειο καταγγελτικό ποίημά του «**Σατράπες**», το οποίο έγραψε με την εκδήλωση του στρατιωτικού πραξικοπήματος στη Χιλή, λίγες μέρες πριν φύγει από τη ζωή.

*Νίξον, Φρέυ και Πινোসέτ
ως τώρα, ως τούτο τον πικρό μήνα Σεπτέμβρη του 1973,
με τον Μπορνταμπέρι, τον Γκαρατσάτσου και τον Μπαντζέρ,
ύαινες αχόρταγες, τρωκτικά, σιγοτρώνε τα λάβαρα,
τα καταχτημένα με τόσο αίμα, τόση φωτιά,
στα τσιφλίκια ποδοπατημένα,
διαβολικοί δραγουμιστές, σατράπες, μύριες φορές πουλημένοι,
ξεπουλητάδες βαλτοί από τους λύκους της Νέας Υόρκης.*

*Πεινασμένες για δολάρια μηχανές,
σημαδεμένοι από τα θύματα των λαών που θυσιάσατε,
εκπορνευμένοι μικροπωλητές ψωμιού και αέρα αμερικάνικου,
εγκληματικοί βούρκοι, συμμορίες από μαστροπούς μπόσηδες
δίχως άλλο νόμο απ' τα βασανιστήρια και την πείνα
που μαστιγώνει τους λαούς.*

Πριν κλείσω αυτή την Εισαγωγή, δυο λόγια για το Κάντο Χενεράλ, το Οικουμενικό Τραγούδι. Είναι αυτό, μέσα και από τη μουσική του Μίκη Θεοδωράκη, που έφερε τόσο κοντά μας τον Νερούντα. Μια κραυγή ξεσηκωμού και αντίστασης ενάντια σε όλες τις δυνάμεις και τις μορφές εκμετάλλευσης και καταπίεσης, από τον κατατρεγμό και την εξόντωση των ιθαγενών από τους κονκισταδόρες, μέχρι την τρομοκρατία από τους δικτάτορες, την εκμετάλλευση γης και ανθρώπων, μέχρι και τη σημερινή βάνουση κατάργηση των

ανθρώπινων δικαιωμάτων από τον νεοφιλελευθερισμό που λυσομανά. Ένα έργο σύμβολο της ελευθερίας της ανθρωπότητας κι ένα δριμύ κατηγορώ για τους εκμεταλλευτές της - ένα πολιτικό μανιφέστο.

Δίνω τώρα το λόγο στον Ρικάρντο Λόπεζ για να μας οδηγήσει στα βήματα του Πάμπλο Νερούντα, μέσα από εκείνα τα σημεία που διαμόρφωσαν ένα έργο που ανέκαθεν συνόδευσε την ανθρωπότητα.

Ρικάρντο Λόπεζ

Στις 12 Ιουλίου, φέτος, η χώρα μου, γιόρτασε τα 120 χρόνια από τη γέννηση μιας από τις μεγαλύτερες ποιητικές φωνές του περασμένου αιώνα. Μιλώ για τον Πάμπλο Νερούντα, που, οι στίχοι του κάλυψαν όλο το φάσμα των συναισθημάτων που ο άνθρωπος κουβαλά μέσα στη ψυχή του, και ύμνησαν τόσο την απεγνωσμένη απελπισία της μοναξιάς, της εγκατάλειψης, αλλά και του αιώνιου έρωτα, όπως και το διαχρονικό όνειρο μιας ελεύθερης ζωής. Ο λόγος του, μεγαλειώδης, εξύψωσε τα γήινα, και τράνταξε τα όνειρα του κάθε ανθρώπου. *«Έλα να γεννηθείς μαζί μου αδελφέ!»* προσκαλούσε, από τις μνημειακές σελίδες του δικού του **Canto General**.

Απόψε θα ακολουθήσουμε τα βήματα του, ενώ εγώ θα επιχειρήσω να παρουσιάσω εκείνα τα σημεία που διαμόρφωσαν το έργο του.

Κάθε 12 Ιουλίου, ημέρα των γενεθλίων του, το μικρό θέρετρο Isla Negra, ελληνιστί Μαύρο Νησί, που βρίσκεται κοντά στο Σαντιάγο, αλλάζει πρόσωπο. Ο μοναδικός δρόμος του, γεμίζει ασφυχτικά και η κατεύθυνση του κόσμου είναι μονάχα μια. Προς το μεγάλο ωκεανό, που κάποτε με διάθεση σχεδόν ερωτική, ο ποιητής τοποθέτησε στο έργο του. Εκεί σ' ένα σπίτι που βλέπει προς τον κάθε άλλο παρά Ειρηνικό ωκεανό, αναπαύεται ο Πάμπλο Νερούντα μαζί με τη Ματίλδε του, και μπορώ να τον φανταστώ να ψιθυρίζει στ' αφτιά της λόγια τρυφερά, όπως αυτά που για χρόνια, παρέμειναν κρυμμένα σε συρτάρια, και μόλις πρόσφατα, πριν λίγα χρόνια, βγήκαν στο φως και ήρθαν σε μας:

«Τα πόδια σου αγγίζω στο σκοτάδι, τα χέρια σου μες στο φως,

και στο πέταγμα με οδηγούν τα αετοειδή σου μάτια

Ματίλδε, με τα φιλιά που 'μαθα απ' το στόμα σου

*έμαθαν τα χείλη μου να αναγνωρίζουν τη φωτιά».*¹

¹ Tus pies toco en la sombra y otros poemas inéditos, Seix Barral, 2015

Επιστρέφω στο Μαύρο Νησί, για να εξηγήσω ότι δεν είναι νησί, αλλά ούτε και χαρακτηρίζεται από χρώματα της συμφοράς. Αντίθετα, το μικρό αυτό χωριό που συνέδεσε την ύπαρξή του με το όνομα ενός ποιητή της μαύρης απελπισίας, αλλά και ταυτόχρονα της φωτισμένης ελπίδας, χαρακτηρίζεται από ένα αέρα αισιοδοξίας, φιλοξενίας και πνευματικής γαλήνης. Ο χώρος εκείνος, έγινε γνωστός στον κόσμο μέσα από τους στίχους του Νερούντα. Στίχοι που κατέγραψαν ελπίδες και απογοητεύσεις μιας, ήδη απομακρυσμένης για μας εποχής, και των ανθρώπων της. Με πείσμα έδωσε περιεχόμενο στο ερημωμένο τότε χωριό, και φώτισε τα όνειρα που ήδη στα χρόνια εκείνα, σπάνια κυκλοφορούσαν στ' ανοικτά. Ο μοναδικός αυτός δρόμος οδηγεί σ' ένα άλλο κόσμο, σ' ένα κόσμο που αγναντεύει όσα αγάπησε ο ποιητής. Εμείς θα τον θυμηθούμε απόψε δίχως την ανάγκη μιας όποιας επετείου.

«Η ποίηση έχει χάσει τη σύνδεσή της με τον απομακρυσμένο αναγνώστη της... Πρέπει να την επανακτήσει... Πρέπει... να συναντήσει την καρδιά του ανθρώπου, τα μάτια της γυναίκας, τους άγνωστους του δρόμου, εκείνους που σε κάποια εσπερινή ώρα ή μέσα στη ξάστερη νύχτα χρειάζονται έστω και ένα μονάχα στίχο...», έγραψε λίγα χρόνια πριν το θάνατό του ο Νερούντα σε κάποιες σημειώσεις, που αργότερα θα έδιναν μορφή σε αυτό που σήμερα γνωρίζουμε ως απομνημονεύματά του.

Στις 25 Νοεμβρίου 1967 ο ποιητής απευθύνεται στους μαθητές του Λυκείου του Παρράλ, όπου γεννήθηκε το 1904: *«Καλημέρα. Το σημαντικό της ζωής μας είναι η Καλημέρα. Αποτελεί ενότητα ανθρώπων που μεταδίδει ελπίδα, την ελπίδα της μικρής μας ζωής και της ζωής των άλλων που ΜΕΤΡΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ, που μετρά ολοκληρωτικά. Ζούμε με σκοπό να είμαστε εμείς για να κατανοήσουμε αργότερα τους άλλους· τους άλλους που είναι πιο σημαντικοί από εμάς. ΚΑΛΗΜΕΡΑ.»*

Ο Πάμπλο Νερούντα, που το πραγματικό του όνομα ήταν Ρικάρντο Ελιεσέρ Νεφταλί Ρέγιες Μπασοάλτο, γεννήθηκε στις 12 Ιουλίου 1904 στη μικρή πόλη Παρράλ στο Νότο της Χιλής.

Η μητέρα του, η κυρία Ρόζα Νεφταλί Μπασοάλτο, πέθανε μόλις δυο μήνες και δυο μέρες μετά την γέννα, στις 14 Σεπτεμβρίου 1904. Αυτό το τραγικό συμβάν έφερε τον ποιητή κοντά σε μια άλλη γυναίκα, τη θετή του μητέρα, που ο Νερούντα προτίμησε να ονομάζει

«παραμάννα», αρνούμενος να την αποκαλεί «μητριά». Στο ποίημα «Η Τροφός» από το βιβλίο «Αναμνήσεις από το Μαύρο Νησί», ο ποιητής το δηλώνει:

*«Ω, γλυκιά παραμάννα,
ποτέ μου δεν μπόρεσα
μητριά να σου πω.»*

*«Όταν γεννήθηκα γράφει αργότερα - η μητέρα μου πέθαινε με μια αγιοσύνη
στοιχειωμένου πνεύματος. Το κορμί της ήταν διάφανο. Κάτω από τη σάρκα κουβαλούσε
τη λάμψη των αστεριών. Αυτή πέθανε. Γεννήθηκα εγώ. Γι'αυτό σέρνω ένα αόρατο ποτάμι
στις φλέβες μου, και ένα ακαταμάχητο, δειλινό τραγούδι που το γέλιο μου ανάβει και
παγώνει.»*

Μετά το θάνατο της μητέρας τον μικρό Ρικάρντο αναλαμβάνει ο πατρικός παππούς, ο κύριος Χοσέ 'Αγγελ Ρέγιες, που μιλά για πράγματα απίθανα, για ιστορίες φανταστικές, με ήρωες και πρωταγωνιστές τα ίδια τα παιδιά του, δεκατέσσερα στο σύνολο, που τα περισσότερα τους έχουν βιβλικά ονόματα: Αβντίας, Αμώς, Οσέας, Χοέλ, κλπ. Γύρω στο 1910, δηλαδή σε ηλικία 6 χρόνων θα πάει στον πατέρα του, που στο μεταξύ είχε παντρευτεί την κυρία Τρινιντάντ Κάντια Μαρβέρντε, στην πόλη Τεμούκο.

Σημειώνεται: το δεύτερο επίθετο, το Μαρβέρντε δηλαδή «πράσινη θάλασσα», είναι δημιουργήμα του μικρού Ρικάρντο και αποτελεί ίσως την πρώτη του ποιητική μεταφορά, παρόλο που μέχρι τότε ακόμα δεν ήξερε για την ύπαρξη της θάλασσας και των χιλίων χρωμάτων της.

Ο πατέρας του Νερούντα, ο κύριος Χοσέ ντελ Κάρμεν Ρέγιες, υπήρξε μια αντιφατική παρουσία στη ζωή του ποιητή. Όταν το Σεπτέμβρη του 1904 η γυναίκα του πέθανε σε ηλικία τριάντα εννέα χρόνων, ο κύριος Ρέγιες εγκαταλείπει το Παρράλ αφήνοντας το παιδί του υπό την κηδεμονία των γονιών του. Ήταν και δύσκολος άνθρωπος, αυταρχικός, απότομος, ανίκανος να φανερώνει τα αισθήματά του σε οποιονδήποτε, πόσο μάλλον στο μικρό Ρικάρντο. Στο «Αναμνήσεις από το Μαύρο Νησί», ένα από τα πολλά αυτοβιογραφικά έργα του, ο ποιητής περιγράφει τον απότομο χαρακτήρα και την άγρια

όψη του πατέρα του. Σημειώνει, όμως, ότι αυτός ο σκληρός άνδρας διέθετε τελικά και ευγένεια, που εκφραζόταν μες στο τραπέζι γεμάτο με φίλους. Ο γιος του θα κληρονομούσε αυτό το χάρισμα του πατέρα.

Ο Νότος της χώρας μου είναι μια μαγευτική περιοχή· ακριβολογώντας είναι κάτι περισσότερο από ένα γεωγραφικό σημείο αναφοράς, αποτελεί Πολιτισμικό σημείο αναφοράς. Είναι μια περιοχή που έχει ταυτιστεί με ό,τι πιο γνήσιο έχει να προσφέρει η χώρα, είναι η περιοχή των Αραουκάνων, που στάθηκαν με άδεια χέρια και καρδιά γεμάτη αγάπη προς το έδαφος όπου

γεννήθηκαν, απέναντι στον Ισπανό εισβολέα και για πέντε αιώνες εμπόδισαν τη διέλευσή του, σε κείνη την περιοχή. Είναι ταυτόχρονα μια περιοχή γεμάτη χρώματα και φως και ταυτόχρονα γκριζα και βροχερή, μια περιοχή όπου ο κόσμος δεν υπάρχει και η μοναξιά έχει μορφή και ακούγεται· και υφή. Μια περιοχή όπου το μονοπάτι δεν είναι πάρα μια υποψία, που στρώνεται με όνειρα και αναμονές· μια περιοχή που γεννιέται μαζί με το μεγαλείο των ηφαιστειών, των σκεπασμένων με χιόνι και με τη θλιμμένη κοίτη της φωτιάς και του καπνού που βγαίνει από τα βάθη της γης· μια περιοχή που πήρε από τη φύση όσα αυτή μπόρεσε να της προσφέρει. Εκείνο το περιβάλλον γεμάτο αντιφάσεις, χρώματα και βροχή, γκριζο και φωτεινό, μαγευτικό και σκληρό, ανθρώπινο και μοναχικό, θα μείνει για πάντα στη ψυχή του ποιητή. Αυτή η πραγματικότητα και η καθημερινή επαφή με αυτό το περιβάλλον εξηγεί την επιμονή του Νερούντα στη λάμψη των λέξεων, στη μοναδικότητα της ποιητικής μεταφοράς, στο νοτισμένο του λόγου του, στη σταθερότητα του επιθέτου που χαρακτηρίζουν την ποίησή του.

Η λάσπη στο Νότο, αντιπροσωπεύει το σκοτεινό εκείνο εχθρό που δυσκολεύει την πορεία, το πέρασμα σε άστρωτους δρόμους. Πρώτη ύλη σε όποια δημιουργία, υπήρξε το ξύλο. Το δάσος τότε βρισκόταν παντού, όπως και οι ξύλινοι πύργοι για το κτίσιμο των τεράστιων και πρωτόγονων σπιτιών. Η παρουσία του ξυλουργού, κουβαλώντας μαζί του το πριόνι, το σφυρί και τα άλλα εργαλεία, αλλά και το άρωμα των κομμένων δέντρων,

που πλανιόταν στον αέρα και αποτελούσε ουσιαστικό στοιχείο ενός κόσμου μαγικού και νεογέννητου, που δημιουργούσε, μεταξύ πολλών άλλων, ένα νέο ποιητικό λόγο.

Οι τσίγκοι στη στέγη αποδείκνυαν μονάχα την ανεπάρκειά τους μπροστά στη βροχή. Γιατί αν αυτή, στα όνειρά του, αντιπροσώπευε το ανύπαρκτο πιάνο των παιδικών χρόνων, το πλήκτρο της απελπισίας ήταν οι σταγόνες που διαπερνούσαν τη στέγη μπαίνοντας ακάλεστες στο σπίτι και πέφτοντας μέσα σε κουβάδες και κατσαρόλες ή στιδήποτε άλλο μπορούσε να δώσει τέλος στην υγρή τους πορεία. Αργότερα θα γράψει πως *«το μοναδικό μου, αλησμόνητο πρόσωπό μου, στάθηκε η βροχή. Η μεγάλη βροχή του Νότου που πέφτει σαν πολιτικός καταρράκτης από τους ουρανούς του Ακρωτηρίου των Φούρνων, μέχρι τα Σύνορα. Σ' αυτά τα Σύνορα ή στο Φαρ Ουέστ της πατρίδας μου, γεννήθηκα στη ζωή, στη γη, στην ποίηση και στη βροχή.»*²

Η λέξη «σύνορα» που χρησιμοποιεί ο ποιητής, χρειάζεται μια εξήγηση. Όταν το 1536 ο Ντιέγκο ντε Αλμάγκρο και οι Ισπανοί κατακτητές³ που πήγαν μαζί του για να ανακαλύψουν τη Χιλή, αντί το χρυσό που αναζητούσαν βρήκαν την αντίσταση των Αραουκάνων, ο Πόλεμος που οι ίδιοι είχαν ξεκινήσει, πήρε μια εντελώς διαφορετική τροπή. Για πρώτη φορά από την άφιξή τους στο «Νέο Κόσμο», ένας λαός στεκόταν μπροστά τους πολεμώντας με σθένος. Οι Ισπανοί αν και δεν γνώριζαν καθόλου το έδαφος, διέθεταν περισσότερα όπλα, όπως και μέσα άγνωστα για τους ιθαγενείς. Αναφέρω για παράδειγμα το άλογο, που δεν υπήρχε στην περιοχή. Στην αρχή οι

---

² Στην κάθε γλώσσα θα βρούμε σημεία που καθορίζουν το βάθος και το εύρος της. Οι λέξεις και οι έννοιες τις παίζουν ουσιαστικό ρόλο. Ωστόσο, η κάθε λέξη δεν σημαίνει το ίδιο στην κάθε γλώσσα. Όταν μιλώ για τη βροχή, δεν εννοώ αυτό που εννοεί π.χ. ένας Κύπριος ή ένας Ολλανδός. Υπάρχει μια ποιοτική διαφορά, που βασίζεται στη δύναμη, στη βαρύτητα, στην διάρκεια της εικόνας που δημιουργεί το φαινόμενο. Άλλο η βροχή που διαρκεί, το πολύ μια ώρα, και άλλο εκείνη που διαρκεί μια εβδομάδα και τότε στην απομακρυσμένη πλέον παιδική ηλικία, μας κρατούσε αιχμαλώτους, κλεισμένους στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού μας.

³ Οι Ισπανοί κατακτητές, στην αποστολή τους στην Αμερική, πήραν μαζί τους έναν ποιητή, τον Αλόνσο ντε Ερσίγια η Ζούνιγα. Η δουλειά του ήταν να καταγράψει, με τη μορφή ενός χρονικού, το θάρρος και την τόλμη των Ισπανών, σε κείνο το άγνωστο και εχθρικό περιβάλλον. Αντί αυτού έγραψε ένα επικό ποίημα, που τονίζει το θάρρος και την τόλμη των ιθαγενών. Το ποίημα, που θεωρείται σήμερα ως καταγραφή της γέννησης της χώρας που ονομάζεται Χιλή, τιτλοφορείται «La Araucana», και στους εισαγωγικούς στίχους διαβάζεται:

«Χιλή, εύφορη και αξιόλογη επαρχία
στη διάσημη περιοχή της Ανταρκτικής,
από απομακρυσμένα έθνη σεβαστά
για δυνατή, μείζονα και ισχυρή
οι άνθρωποι που δημιουργεί είναι τόσο υπέροχοι,
τόσο περήφανοι, γενναίοι και πολεμόχαροι
που ποτέ από βασιλιά δεν κυβερνήθηκαν,
ούτε υπόκεινται σε ξένη κυριαρχία.

Αραουκανοί πίστεψαν ότι άλογο και καβαλάρης αποτελούσαν μια οντότητα, και ως εκ τούτου αντιμετώπιζαν έναν ημίθεο. Αργότερα έμαθαν την αλήθεια και την χρησιμοποίησαν προς όφελος τους. Οι Ισπανοί, όμως, μπόρεσαν να επιβληθούν και υποχρέωσαν τους Αραουκάνους να υποχωρήσουν προς το Νότο. Τους έσπρωξαν μέχρι το σημείο που σήμερα βρίσκεται η πόλη Τεμούκο, εξακόσια πενήντα χιλιόμετρα νότια του Σαντιάγο. Εκεί οι ιθαγενείς συνέχισαν την αντίστασή τους με συχνές και καταστροφικές, για τους Ισπανούς επιθέσεις ενάντια στις πόλεις, που είχαν δημιουργηθεί. Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα, σχεδόν 200 χρόνια μετά την έναρξη αυτού του πολέμου, υποχρέωσαν την αποικιοκρατική εξουσία να καθορίσει ως σύνορα της Αυτοκρατορίας της, τη γραμμή που επέβαλαν με την αντίστασή τους.⁴

Αυτά είναι τα «Σύνορα», στα οποία αναφέρεται ο Νερούντα και αυτός ο αγώνας που διεξήγαγε αυτός ο υπερήφανος λαός, που με θάρρος υπεράσπισε την πληγωμένη αξιοπρέπεια της χώρας του.

Η αιώνια βροχή του Νότου με τον γκρίζο της μανδύα, και οι συχνές πυρκαγιές με τη λάμψη τους χρωματίζουν την οθόνη του παιδικού του κόσμου. Φοβόταν τη φωτιά όταν ο πατέρας έλειπε από το σπίτι, αφού ως εργαζόμενος στο σιδηρόδρομο μετέφερε υλικό για τη συντήρηση των σιδηρογραμμών. Μεγάλη χαρά για το μικρό Ρικάρντο θα είναι το πρώτο ταξίδι με το τρένο του πατέρα του, εκεί θα περάσει μέρες ανακαλύπτοντας λουλούδια και έντομα, τη ζωή του δάσους, την άγρια και μέχρι τότε άγνωστη φύση, τα ρυάκια, τα βουνά, δίχως να ξέρει πως μάζευε τότε και με τον τρόπο αυτό την πρώτη ύλη για την ποίησή του.

Η βροχή, λοιπόν, θα είναι το πρώτο αλησμόνητο πρόσωπο της παιδικής ηλικίας του, θα πει αργότερα. Το παιδί ανακαλύπτει πολύ γρήγορα τη στενή σχέση του νερού με τη γη· μια γη που κατοικείται από δέντρα με γερούς κορμούς, μια γη γεμάτη με πράσινα φύλλα, με λουλούδια, φρούτα... και φαντάζομαι ένα παιδί να ακούει τη μελωδία του ανέμου ή το κτύπο της καμπάνας. Γευόμενος και μυρίζοντας και επικοινωνώντας μέσω της αφής με τους κορμούς που μόλις έχουν κοπεί, ανοίγει πύλες ολόκληρες σ' αυτό τον

---

⁴ Ο Αντόνιο Πιγκαφέτα, ένας Βενετσιάνος ερευνητής και προικισμένος ψεύτης, που συνόδευσε τον Μαγγελάνο στο ταξίδι του γύρω από τη γη, μιλά για παράξενες υπάρξεις και ορκίζεται ότι είδε γουρούνια με το αφαλό στη ράχη και μερικά πουλιά χωρίς πόδια, που τα θηλυκά κλωσούσαν πάνω στη ράχη των αρσενικών, και άλλα όμοια με Αλμπατρός, χωρίς γλώσσα που το ράμφος τους έμοιαζε με κουτάλι. Μια τέτοια μαρτυρία ανήκει ασφαλώς στο χώρο του Μαγικού Ρεαλισμού, που ως λογοτεχνικό ρεύμα εμφανίστηκε στον κόσμο πέντε αιώνες αργότερα.

κόσμο, που σμίγει έτσι για πάντα με τις αισθήσεις του· αργότερα, με τη γέννηση του ποιητή, η γη της Αραουκανίας θα εμφανιστεί σ' όλο το μεγαλείο της.

Η συνάντηση του με τη θάλασσα υπήρξε μια από τις σημαντικότερες στιγμές της ζωής του. *«Ήμασταν περικυκλωμένοι από παρθένα δάση και βουνά, εγώ όμως ήθελα να γνωρίσω τη θάλασσα... Από το σπίτι που μας φιλοξενούσε και ακόμα πιο πριν, από το ταλαίπωρο σταθμό όπου είχαμε φτάσει, άκουσα από μακριά τη θαλασσινή βροντή σαν απόμακρο τράνταγμα. Τα κύματα έμπαιναν έτσι στη ζωή μου... Όταν στάθηκα για πρώτη φορά μπροστά στον ωκεανό έμεινα έκθαμβος. Εκεί, ανάμεσα σε δυο μεγάλα βουνά απλωνόταν όλη η οργή της μεγάλης θάλασσας. Δεν ήταν μονάχα τα μεγάλα χιονισμένα κύματα, που υψώνονταν αρκετά μέτρα πάνω από τα κεφάλια μας, αλλά μια έκρηξη γιγαντιαίας καρδιάς, ο κτύπος ολόκληρης της οικουμένης».*

Ο Νερούντα αντιμετώπισε τελετουργικά την ποίηση του, γεγονός που αναγνωρίστηκε από τη Σουηδική Ακαδημία των Γραμμάτων όταν το 1971, του απένειμε το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας για μια ποίηση «που κουβαλά μέσα της ολόκληρη τη δύναμη της φύσης, συμβάλλοντας έτσι (...) στη διαμόρφωση της μοίρας και των ονείρων μιας ηπείρου.»

Στα «Είκοσι Ερωτικά Ποιήματα και ένα Απελπισμένο Τραγούδι», με τα οποία μεγαλώσαμε, και πέρσι έκλεισε εκατό χρόνια από την ημέρα της πρώτης έκδοσής τους, βρίσκουμε ένα ποίημα, το Πέμπτο, όπου οι λέξεις σε σχέση με τις λέξεις, δίχως συγκεκριμένες αναφορές πρωταγωνιστούν.

*«Για να μ' ακούσεις
οι λέξεις μου
κάποτε λεπταίνουν
όπως τα ίχνη των γλάρων στις ακτές.»*

Ο ποιητής αναφέρεται στη αγαπημένη του, και οι λέξεις που στην αρχή εμφανίζονται δεμένες με αυτή, αργά, απελευθερώνονται από εκείνο το «εσύ», που αφορά το αντικείμενο του έρωτα του, γίνονται αυτόνομες, ενώ η αγαπημένη μετατρέπεται σε αφορμή, για να μιλά ο ποιητής με λέξεις λαμπερές για τις λέξεις:

«Και τις βλέπω απόμακρες τις λέξεις μου.

Πιότερο δικές σου παρά δικές μου.

Ανεβαίνουν τον γηραιό μου πόνο σαν κισσοί

...Αυτές φεύγουν από το σκοτεινό μου καταφύγιο.

Όλα τα γεμίζεις εσύ, όλα τα γεμίζεις.

Πριν από σένα κατοίκησαν τη μοναξιά που κατέχεις

και περισσότερο από σένα συνήθισαν τη θλίψη μου.

Και τώρα θέλω να σου πουν αυτό που θέλω εγώ να σου πω,

για να μ' ακούσεις όπως θέλω εγώ να μ' ακούσεις.

...Άνεμος της οδύνης ακόμη τις σέρνει

τυφώνες γεμάτοι όνειρα ακόμη κάποτε τις γκρεμίζουν.

Κι' όμως χρωματίζονται με τον έρωτά σου οι λέξεις μου.

Όλα τα γεμίζεις εσύ, όλα τα γεμίζεις».

Στα απομνημονεύματά του αφιερώνει ένα λαμπρό κείμενο σ' αυτό τον έρωτά του.

«Αγαπημένες μου λέξεις» - τις αποκαλεί -, που «λάμπουν σαν πολύχρωμες πέτρες», και τις περιγράφει σαν «ασημένια ψάρια», «αφρός», «νήμα», σαν «μέταλλο», σαν «δρόσος».

«Κυνηγώ κάποιες λέξεις», γράφει γεμάτος μελαγχολία, «είναι τόσο όμορφες, που τις θέλω όλες στην ποίησή μου.»

«Το καθετί βρίσκεται στη λέξη... Μια ολόκληρη ιδέα αλλάζει, γιατί μια λέξη πήγε αλλού, ή κάποια άλλη κάθισε σαν μικρή βασίλισσα μέσα σε μια πρόταση, που δεν την περίμενε και όμως την υπάκουσε... Έχουν σκιά, διαφάνεια, βαρύτητα, φτερά, μαλλιά, έχουν όλα

όσα πρόσθεσε η τόση περιπλάνηση στα ποτάμια, οι τόσες φυγές από την πατρίδα... Ζουν στο κρυμμένο φέρετρο, και στο μόλις ανθισμένο λουλούδι... Τι καλό ιδίωμα το δικό μου, τι καλή γλώσσα κληρονομήσαμε από τους άγριους κατακτητές...»

Αγαπημένες λέξεις, λοιπόν, της γλώσσας μας της Ισπανικής εκείνης της γλώσσας που μιλούσαν οι σκληροτράχηλοι άντρες που πήγαν να πάρουν από τα έγκατα της Αμερικής τα πλούτη της. «Αλλά από τις μπότες, τα γένια, τις πανοπλίες, τα πέταλα των βαρβάρων έπεφταν σαν πετραδάκια οι λέξεις, οι λαμπερές, που εδώ έμειναν για πάντα όλο φως... Η γλώσσα... Χάσαμε... Κερδίσαμε... Χρυσό πήραν, χρυσό άφησαν... Μας πήραν τα πάντα, μας άφησαν τα πάντα... Μας άφησαν τις λέξεις.»